

A RÉGI JÓ PEST

A RENDŐRSÉG RÉGI JELENTÉSEIBEN

VII.

A CSALÓ PÉNZÜGYNÖKÖK KORA

A kiállítás bezárása utáni fejtelenségben új bűnhullám csapott át a fővárosra. Csaló pénzügyőrök garázdálkodása rengeteg kárt okozott. Minden kereskedőnek, gyárosnak, iparosnak pénzre volt szüksége és természetesen kétkézzel kapott a csaló pénzügyőrök ajánlatán. A pénzügyőrök előzetes költségre, információra díjra kicsalták, ami lehető volt, és azután háromsoros levélben értesítették a kétségbeesetten várakozó ügyfél, hogy sajnos, a kölcsönt nem tudták megszerezni. 1896 novemberében és decemberében 86 ilyen csaló pénzügyőrt tett ártalmatlanná a rendőrség, de százával garázdálkodtak még azok, akik ellen nem tettek feljelentést és akik még hosszú esztendőig folytathatták átkos működésüket.

Hirtelen emelkedett a fiatalok bűnözők száma. Rengeteg csavargó flu és leány lepte el a kiállítás környékét. Az aszód, kolozsvári és rákospalotai javítóintézetek nem tudták befogadni a csavargó fiatalokukat.

A rendőri sajtóiroda a millenáris esztendőben teljesen átalakult. Rudnay főkapitány február 15-én adta ki az 1750. számú rendeletét, amelyben teljesen átszervezte a rendőri sajtóirodát. Addig, mint említettük, az 1885. évi rendelet volt érvényben, amely szerint nappal a bűnügyi osztály vezetője, éjszaka a központi ügyelet vezetője informálta a lapok munkatársait.

A RENDŐRSÉG ÉS A RIPTEREK

A millenáris esztendőben következett be a rendőri sajtóiroda átszervezése is. 1896 február 15-én jelent meg Rudnay Béla főkapitány 1740. számú rendelete, amely a sajtóiroda egész rendszerét megváltoztatta. Az átszervezés leglényegesebb része az volt, hogy a főkapitány a rendőri sajtóiroda ve-

zetésével külön rendőrtisztviselőt bízott meg, akinek nem is volt egyéb dolga, csak az, hogy a sajtóiroda tagjait az eseményekről tájékoztassa.

A sajtóiroda átszervezését nagy harcok, hírlapi támadások, majd anketék előzték meg. Említettük, hogy a rendőri sajtóirodát 1885-ben állították fel és a rendszer az volt, hogy nappal a bűnügyi osztály vezetője, éjszaka pedig a központi ügyelet vezetője informálta az újságírókat. Ez a rendszer állandó torzalkodásra és surlódásokra vezetett. A surlódásokból indultak ki, hogy a bűnügyeket és az eseményeket más szemzőből itéli meg az újságíró és a rendőrtisztviselő. A rendőrtisztviselők nagyrésze ugyanis kizárólag rendőri és jogi szempontból látja az eseményeket és rendszerint nincsen érzékük ahhoz, hogy mi az érdekes és szenzációs. Az újságíró gyakorlott és fürgé szeme pedig főképp azt keresi, ami érdekes.

SZENZÁCIÓHAJHÁSZÁS?

Legyen szabad e helyütt néhány szóval kitérni arra a vádra, amelyet legújabbán vagdosnak nap-nap után a sajtó fejéhez. Azzal a váddal illetik a magyar újságírást, hogy szenzációhajhász. A vád felületes és neveléses. Hiszen nincs olyan folklór, amely ne keresné a érdekességet. A miniszternek, a képviselőnek is az a főtevékenysége, hogy érdekes beszédet és javaslatokat lépjen a nyilvánosság elé. A kereskedő, az iparos, érdekes árut és érdekes árat kínál a közönség elé. Igenis, érdekességet akarunk a közönségnek adni. Ezért futkosunk éjjel-nappal, ezért tartjuk órák hosszáig kezünkben a telefonkagylót, ezért ostromoljuk a minisztériumokat, a városházát és a rendőrség épületeit. Ezért kopogtatunk be a miniszterelnök dolgozószobájába és az ottani rohanunk periferiák nyomortelepeire. Senki sem él úgy, hogy ne legyen neki valami kis titka és senki sem oly kicsiny és jelentéktelen, hogy ne álljunk vele szóba. Az újságíró a közönség szolgája és becsületesen szolgálja a közönséget. Hogy történnek kisiklások, azt nem is akarjuk tagadni. De ezeknek nagyrészt az az oka, hogy a hivatalos körök szeretnek elzárkózni a nyilvánosság elől, megtagadják az információt, sőt

gyakran az is előfordul, hogy egyenesen félre akarják vezetni a sajtót. Amikor azután kellemetlenség, indiszkrécio származik ebből, akkor felülnek a kedvelt vesszőparipára, hogy a szenzációhajhász újságírók okozták a bajt.

A rendőri sajtóirodában a surlódásokat és nézeteltéréseket is a rosszul értelmezett hivatali titoktartás okozta. Ha valamilyen bűnt követett el X. Y. napszámos, akkor nem volt hivatalos titok, hanem közölték a rendőri sajtóirodával. Ha ugyanezt a bűncselekményt jobb család tagja követte el, vagy — horribile dictu — arisztokrata család tagja, akkor rögtön hivatalos titok lett. Ha varróleány szerelmi bánatában öngyilkos lett, akkor készséggel megadták az összes adatokat és közlés céljából átadták a bucsulevét. Ha azonban egy gazdag bankár leánya vagy egy fiatal grófkisasszony megszökött a szerelmével, azt borzasztóan titkolni igyekeztek.

NYILVÁNOSSÁGRA KELL-E HOZNI A BÜNESETET?

A surlódások másik oka az volt, hogy a rendőrség vezetői azon igyekeztek, hogy csak teljesen befejezett nyomozásokról informálják az újságírókat. Voltak olyan rendőrtisztviselők, akiknek az volt a nézetük, hogy betörésről, gyilkosságról addig írni sem szabad, amíg az összes tettesek kére nem kerülnek. Ezzel szemben igen természetesen az újságíró törekvése az volt, hogy mindentől minél hamarabb irhasson. A két különböző nézetet igen nehéz összeegyeztetni. Még ma sem tudjuk pontosan megállapítani, hogy melyik időpont az, amikor valamilyen esemény megért a nyilvánosságra. A tapasztalat azt mutatta, hogy egyszer az időelőtti közlés tette lehetővé a tettesek elfogását, mások viszont előfordult az, hogy időelőtti közlés meggyújtott nyomozást. A mérleg nyelve azonban mégis az újságírók javára billent. A gyors és pontos hírszolgáltatás sokkal több nyomozást vitt sikerre, mint amennyit meggyújtott. Ezt a megállapítást különösen Krecsányi Kálmán, a nagynevű, kiváló nyomozó és detektívőrök támasztotta alá. Amint valami bűnügy történt, Krecsányi rögtön értesítette az újságírókat, kérte, jöjjenek ki vele a helyszínre, a legnagyobb készséggel adta az információkat és azonnal közölte azt is, minek a megírása volna hátrányos a nyomozásra. Az a harmonikus együttműködés, amelyet Krecsányi Kálmán inaugurált, azt eredményezte, hogy az ő detektívfonksége idején sohasem történt indiszkrécio és a rendőrség és a sajtó a legbátrabban támogatott egymást. A későbbi évek során ennek számos példája volt.

A kilencvenes években a reggeli lapok rendőri riporterei a főkapitányság közelében a Nádor-utcai Venezia-kávéházban tanyáztak. Minden órában egy-egy inspekción áment a központi ügyeletre, megkérdezték,

Csillárok

átlólámpák, talkarok,
ajánéktárgyak, írókészletek

Csillárok és Világítás Rt.
VII, Erzsébet-körút 41

mi újság és azután közölte a kávéházban tartózkodó kollégáival, akik lapjaikat értesítették. A délután megjelenő lapok rendőri tudósítói a sajtóirodában tartózkodtak és szintén egy-egy inspekción kereste fel óránként a bűnügyi osztály vezetőjét információért. Ebben az időben még nem Krecsányi Kálmán szelleme uralkodott a rendőrségen és nagyon sok rendőrtisztviselőnek az volt a meggyőződése, hogy minél több ügyet kell titokban tartani. Az a törekvés azonban nem járt sikerrel. Egyes rendőrtisztviselők, mint például Bérczy Bélának, a híres rendőrkapitánynak, az volt a szisztemája, hogy ha a gyanúsított nem vallott, akkor lecsukta és hogy valamire bírja, nem egyszer megtette azt, hogy minden alap nélkül az illető hozzátartozóit is egyszerűen lecsukatta.

Akkoriban még nem volt a bűnvádi perrendtartás, amely előírja, hogy a rendőrség letartóztatott embereket huszonnégy órában belül át kell adni az ügyésznek. A foglyok sokszor heteken keresztül ültek a főkapitányság cellájában, nem egyszer teljesen ártatlanul. Természetesen erről tudomást szereztek az újságírók, akik a főkapitányság épületében tartózkodtak és miután bővebb információkat a nagy titkolózás miatt nem kaphattak, sokszor idő előtt megírtak egy-egy ügyet, vagy megírták ártatlan emberekről, hogy letartóztatottak.

(Vasárnap folytatjuk.)

Több melegeket kevesebb pénzért

A módra

"KRONPRINZ" petrolgázgép

Lehetővé tesz 70% megtakarítást! Nincs szénpor, füst, szag, nincs káros hatás, nincs kémény, tehát nem illik el a meleg, füst és szag a szobából. Több mint 155.000 házban, irodában stb. használják. Fűtés és közönségfűtés. Kapható 22 fajtával. Nincs több, mint az idősebb, olcsó, kellemes "KRONPRINZ" típusú fűtőgázgázgép. Termék és árak a táblázatban. Kérem, forduljon a táblázat minden csatlakozáshoz 3 óráig!

Látogasson meg leírásunkat Kronprinz-Művek, K. F. Kimpin! Budapest, VI., Andrássy-ut 31

Kérjen ár- és referencia-katalógust! Kronprinz-Művek K. F. Kimpin, Guntamsdorf bei Wien. Ügyeljen pontosan a "KRONPRINZ" névre! Nem alkalmazzuk hazai ügynököket!

A SZIGET

NOVELLA

IRTA MÁRAI SÁNDOR

Levetkőzött, a nadrágot élével hajtotta össze, ahogy diákkorában, az első hosszunadrág-élmény jutott eszébe s a bosszúság, amikor reggel gyűrött duplával húzta ki a nadrágot, ahová lefekvéskor simított be, egy gigerli örmével s hogy olesó vasaláshoz jusson. A cipőket a fenyőfa tövébe állította s észrevette, hogy sajnálkozással nélkülözi a sámfákat, mert szerette-éjszakára kifeszíteni a cipőket... A fehérneműt is ledobta s meztelenül járt néhány lépést. Az elkorhadott tülevelek szurták meztelen talpát, de ezt a bizsergő kellemetlenséget hamar megszokta. A holdfényben állt és végignézett meztelen, diszeitől és palástjaitól megfosztott testén; magasan a tenger fölött állt s a test különös-sárgán foszforeszkált a holdfényben, mint a viasz-testek a panoptikumban. Görbe és sovány lábait nézte, kezdődő pókhasát, keskeny karjait s vállát vont. „Vacak!” — gondolta. „Szóra sem érdemes. Nem erről volt szó.” Leült a tisztás szélére, szemközt a várossal és a nyitott, nikkelfényű, csillogó tengerrel, törökösen ült, térdei alá vonta a lábait, háját a sziklának támasztotta. „Lehetetlen, hogy csak ennyiről volt szó!” — mondta félhangosan.

Körülnézett, megijedt. Ugy tetszett, mintha ordított volna; a tenger és az ég dübörögve verték vissza hangját; „ez csak a csend reflexe” — vigasztalta magát. Kétségtelenül egyedül volt itt fenn; olyan egyedül, mint még soha életében s mégis úgy tetszett, hogy egyszer, valamikor, volt már ilyen egyedül, ennyire magányosan, az üres földön, a tenger és az ég között; a helyzet ismerős volt, csak erőltetni kellett agyát, majd eszébe jut. Megint az a szédülés, mint délután, mikor a nő azt mondta: „zavandvirág” — s elindult a lépcsőn s ő tudta,

hogy most mi következik, minden hangot hallott előre, minden mozdulatot látott, a szoba világítását is, mintha már megélt volna a jelen időben. Mintha már emlék lenne s ugyanakkor cselekvés is, jelen... Ez a szikla, ezek a fák, ez a két fa itt a szélen s középen ez a magasabb, melyre ruháit felagatták... s messze lenn a város. Mintha látna a gondolkodás műhelyét, szerkezetét, nem is az agyat, melyet csak orvosi ábrákról ismert és zagyva forradásnak tűnt tekeréseivel, kásás anyagával („miből készült az agy?” — gondolta mellékesen, idegesen s iparkodott visszaemlékezni a borjú-agyak, bárány-agyak izére, melyeket életében megévelt — „nem husból, valami más, puhább anyag, olyan grizes... még ezt sem tudjuk” — gondolta bosszankodva) — hanem azt a másik szerkezetet, az értelem gyakorlati céljaitól független értelet, melyet ismeretlen energia hatott át s a szavak már csak termékei ennek az erőnek, gyámoltalan tolmácsok. Ugy érezte magát, mint elutasítás előtt, mintha a hajó korlátjának dülne, mely mindjárt világkörüli ultra indul vele s ő megtudja végre, milyen a világ? — a tengerre pillantott és szédült. Különös elégedettség hatotta át; beszélhet, végre egyedül van Vele, négy szemközt, a hangfogóval körülvett, intim területen, ahol senki nem hallja őket. egyedül e kis, meghitt világűrben. E megbeszélés előkészületeire gondolt, a negyven és egynéhány esztendőre, amíg gyűjtötte a szavakat, a homályos utakra, a kínos erőfeszítésekre, amíg eljutott ide. Kissé el is fáradt s nyújtózott. „Tudod, nem volt jó” — mondta barátságosan, bizalmasan. — „Első perctől rosszul éreztem magam... Mintha emlék kínozott volna.” Most már hangosabban beszélt, mint aki kulcsra csukta az ajtót s nem fél, hogy kihallgatják. „Az sem igaz, hogy a nagy fájdalom az elviselhetetlenek... Amit nem lehet elbírn, azok a kis fájdalmak, nem is fájdalmak, külön nem is érezni, csak együtt az egészet. Várj, megmondom.” Aggódó arkifejezéssel bámult maga elé, elmosolyodott, hosszasan rázta fejét. „Nem, ha így szétszedem, neveléses, talán még sem lehet érteni... Mondom, külön-külön észre sem vettem. De együtt az egész elviselhetetlen.” Hangosan, megállapító hangon, szigo-

ruan ismételte: „Elviselhetetlen.” Békülékenyen, könnyed hangon folytatta, mint aki egy szerencsésen befejezett utazás apró, banális kellemetlenségeit meséli. „Nem is lehet mindent elmondani, annyira volt... Például a cipőnyelv. Erre persze nem gondoltál. Belátom, ha valaki nagyot alkot, például egy világot, nem törődhet minden csipp-csupp részlettel. A cipőnyelv, amely elcsuszlik... Én nem tudom, miért, egyszerűen elcsuszlik s a világos harisnya kiteszik azon a keskeny résen, a cipőzsinór alatt... persze, nem lényeges, szóra sem érdemes... Csak mindennap, tudod... Igaz, csak szólni kellene egyszer a szuszternek, varrja oda egy öltéssel... de hát az ember nem szól. Ez a különös. Az ember soha nem szól. Mindig gondoltam rá, amikor új cipőt vettem, hogy rögtön szólok... de éppen azért emlitem, mert az ember nem szól. Talán szégyel szólni... Nem, csakugyan, olyan semmiség, kár beszélni róla. Vagy a fésű. Két hét után megtelek a fogak között valamilyen zsíros porral... hiába mosod hajadat, a fésű piszkos lesz. Van, aki a hajkefével tisztítja, láttam egyszer, hogy kifeszített cernaszálon húzták végig s így tisztították a fogak réseit. De ez nagyon bonyolult. A kereskedővel is menni baj volt.” Gondterhesen nézett maga elé. „A borotvapengék” — mondta, mint aki üzleti titkot árul el, halkabban — „sajnos, a minőség változik. Ahány penge, annyiféle minőség. Ha egyszerre vásárolsz tízet egy dobozban, valószínű, hogy csak kettőt tudsz használni... Lehet, hogy hamisítják is, régi pengéket újra köszörülnek és csomagolnak. Nem lehetetlen, manapság... Okosabb lenne egyenként vásárolni a pengét, de az olyan kicsinyes, a kereskedő rád néz, röstelled magad. Egyáltalán, a tárgyak, a zsinór, amelyre a nyakkendőket akasztod, mindig leszakad, mert csak rajzszóggal erősítették oda a szekrény falához. Kihúzol egy nyakkendőt s lezuhan az egész köteg... A tűkör mindig rossz helyen lóg, a homályban. Mindig csak egy szöveget kellene beverni, csak egy szót szólni... éppen ez az.” Gondterhesen nézett maga elé. „Nézd, az ember nem szól, mert állandóan úgy érzi, hogy sietni kell, valami dolga van, halaszthatatlan dolga, valami nagyszerű és fontos elintéznivaló, amit nélküle nem lehet megoldani...”

(Folytatása következik.)